

Sigitas Geda — savitas dabarties poetas. Jis stipriai jaučia lietuvių poezijos tradiciją, bet kūryboje persveria naujumas, ieškojimas to, kas lietuvių kultūroje dar neatverta. S.Gedos poezijos laikas nėra nuoseklus, labiau spiralinis. Jis eina į priekį ir kartu grįžta atgal. Didelė kūrybos energija yra ne tik statanti, bet ir griauianti. Poezijoje yra daug žaidimo, improvizacijos ir savotiškos provokacijos. S.Geda daro didelį poveikį jaunesnei poetų kartai.

S.Geda yra labai stiprios vaizduotės kūrėjas. Perkuriančios, pertvarkančios vaizduotės, kuriai atramą suteikia tautosaka, senieji mitai, pasakojantys apie kentaurus, pusiau žmones, pusiau gyvūnus. Paukščiška A. Strazdo pavardė ir savita, „netaisyklinga“ šio poeto asmenybė tarsi tvirtino vaizduotę. Poema pradedama „Suartėjimu“. Pagrindinė poetinė šio eilėraščio mintis išsakoma fraze: „Kai Žmogus į Paukštį grįžo, / Paukštis gi — į Žmogų ėjo“. Antro skirsnio — „Žemės arimas“ — centras yra metafora: „Iškėtojęs sparnus, / Strazdas Lietuvą aria“. „Karčemoje“ vyksta paukščio ir žmogaus arba gamtos ir kultūros dvikova: „Čia užvaldo žmogų paukštis, / čia prasimuša žmogus, — / Oplia opia“. „Moteryje“ pasirodo moteris, gyvybės prado nešėja: „Pirmykštės spalvos / Šviečiančios Moters Akys“. „Raudos“ šungalviai simbolizuoja tamsą, griovimą, prievartą, priešingą ir priešišką Žmogui-Paukščiui. Kas yra Lietuva toje begalinėje erdvėje, kuri atsiveria? Koks Lietuvos likimas, kokia jos skirtis — klausama, svarstoma „Erdvių atsidaryme“. Nejaug Lietuva tik auka? Strazdas, kuris su knygele važiuoja Vilniun („Tardymas“), yra atsakymas, kad Lietuva yra Didžiosios Būties dalyvė. Paukštį-Žmogų, laisvūną kūrėją apspjaudo patsidavusios minios, išveža į beprotnamį („Smurtas“). „Maištas“ išreiškia gamtos leistą žmonių kovą — panašiai kaip A. Baranausko „Anykščių šilėlyje“:

Pakelkite, muzikai,  
Tuos amžinus kirvius.  
Jau išrikiavo miškas  
Medžius kaip kareivius.

Tai didžiosios įtampos vieta – kulminacija. Po jos poemos gaida krinta žemyn – „Išlaužytose giesmėse“ vėl aliuzija į A.Baranauską. Šungalviai to paties pavadinimo skyriuje laimi prieš Paukštį-Žmogų: „Staugia ir ėda. / Ėda ir staugia. / Ėsdami staugia. / Staugdami ėda“. „Pabudimo“ poetinė idėja – teisybės ir laisvės ieškojimas: „Nuo Kamajų iki Sibiro, / Nuo Sibiro lig Pažaislio“. „Sugrįžime“ atsiranda Strazdo sūnaus motyvas. „Epilogas“ yra poetinis apibendrinimas – grįžimas į pirminę klausimo situaciją: „Buvo paukštis – nebuvo...“ Viena aišku: buvo įvykdyta tai, ko iš Lietuvos laukė Amžinoji Būtis:

O Būtis kaip padūkus  
Lekia lekia ir skambina –  
Giesmę, šaukia, man duokit,  
Vardą duokite amžiną...

Poemoje „Strazdas“ įdomi Žmogaus-Paukščio metafora, kuri sudaro poemos siužeto pagrindą. Žmogaus-Paukščio metafora turi keleriopą prasmę: paukštis jungia žmogų su žeme, gyvūnijos pasauliu, išlaisvina gaivališką jo prigimtį, kartu paukštis jungia žmogų su dangumi. S.Gedos poemoje šie du kosminiai poliai suartėja. Joje gausu gamtinės simbolikos atvejų. Čia nuolatos liejasi per kraštus, užtvindydamas visą erdvę, žydinčios gamtos gaivališkumas: „danguje dyvinai žydi saulė ir dievas“, „sužydėjo ūmai, dangų uždengė gėlės“, juda, triūsia įvairiausi gyvūnai. Tai gerai pajuto poemą iliustravęs P.Repšys, savo raiziniuose išradingai išplėtojęs visaip persipinančius gyvūnijos ir augmenijos motyvus.

Nuolatinis gamtos ir žmogaus paralelizmas, susiejantis naujomis poetinėmis prasmėmis šiaip jau tolimas sąvokas, poemos pasakojimą daro itin sodrų. Strazdo portretas išauga iš Lietuvos žemės

tartum herojinio epo veikėjo figūra. Kartu, išsaugodamas žodžio daiktišką konkretumą, S.Geda sukuria ir artimą A.Strazdo poezijai stilistinę atmosferą, nors ir perlaužtą per labiau apibendrintą intelektualios pasaulėjautos prizmę. „Erdvė“, „gyvybė“, „Būtis“, „amžinybė“, „begalybė“ – šitokios S.Gedai būdingos sąvokos, A.Strazdo poezijai svetimos, paprastai visai natūraliai įsilieja į daiktiškai konkrečią poemos stilistiką.

Šis Strazdas, kunigas, poetas, mergišius ir „pusprotis“, savyje sujungė tariamai prieštaraujančias savybes, kurių sintezei suvokti reikalingas tas pats dvasios praregėjimas, kuris leidžia atpažinti slaptus skirtingų daiktų ryšius, pateisinančius ir įprasminančius Gedos poetiškus vaizdus — metaforas. Visų pirma tarp kunigo, žynio, burtininko, mago ir poeto jau nuo pačios seniausios žmonijos atminties buvo artimas ryšys, nes meno pradžia visuomet buvo artima religinei apeigai tuo, kad abu kūrė specialią kalbą, formą ir muziką norėdami pasiekti visagalybės šaltinį, pajėgiantį užkirsti kelią Nebūčiai, glūdinti už žinomųjų gamtos įstatymų ir už įprastinės logikos ribos. Užtat pati seniausioji žmonijos atmintis ir yra mitologinė tiek religijos, tiek ir meno prasme. Geda ir jo Strazdas yra ne asketiško, bet organiško impulso poetai —kunigai. Štai Geda rašo:

Ėjo Strazdas namo,  
Truputėlį išgėręs, -  
Sužydėjo ūmai,  
Dangų uždengė gėlės.

Žmonės ritino akmenis,  
Ganė karves, avis.  
O virš jo – Moters Akys –  
Augo, plėtėsi vis.

Atšuoliavo, iškilo –  
O, gyvybės rasa –  
Stačiakrūtė, juokinga,  
Nuogutėlė visa.

Nuo Homero laikų  
Tokias grobė kentaurai,  
Kai iš ilgesio staugė  
Tarp medžių lieknų.

Jau iš eilėraščių buvo galima spręsti, kad S.Geda nepaprastai jautrus tautosakai, lietuviškam peizažui, mūsų tautos istorijai, ko, deja, negalima pasakyti apie visus mūsų jaunosios kartos poetus. Kaip ir savo eilėraščiuose, S. Geda poemoje naudoja savitą stilistiką. Šnekamosios kalbos intonacijos, nesudėtingas ritminis piešinys, paprasti, vietomis netgi sąmoningai primityvūs „dainuškos“ rimai perpinami sudėtinga simbolių kalba, filosofinėmis kategorijomis, netikėtais ritminiais šuoliais, moderniais rimais. Parašydamas „Strazdą“, jis sukūrė lyrinę poemą, paimdamas tik atskirus, tarp savęs griežtesniais siužeto ryšiais nesusietus A.Strazdo gyvenimo ir kūrybos epizodus. Ir ne tiek pat Strazdo paveikslas tapo poemos karkasu, kiek toji S.Gedos poetinė koncepcija, kuri sujungė, rodos, tokius skirtingus vaizdinius ir emocinius klotus į vieningą poemos audinį.